

RUS TILINING TARIXIY RIVOJLANISHI VA UNING GLOBAL KONTEKSTDAGI AHAMIYATI

Keldiyorova Gulnoza Botirjonovna

Pastdarg'om tumani 47-maktab rus tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Rus tili boy va qiziqarli tarixga ega bo'lib, asrlar davomida rivojlanib, Rossiya va qo'shni mintaqalarning madaniy, siyosiy va adabiy landshaftlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqola rus tilining tarixiy rivojlanishini o'rganadi, uning kelib chiqishi qadimgi Sharqiy slavyan tilidan hozirgi shakligacha. Bundan tashqari, u rus tilining global kontekstdagi ahamiyatini ta'kidlab, uning asosiy xalqaro til sifatidagi maqomini, adabiyot va san'atdagi o'rni, xalqaro diplomatiya va aloqadagi ahamiyatini o'rganadi. Rus tilining tarixiy yo'nalishi va global ahamiyatini tushunish uning madaniy merosini va turli madaniyatlar va jamoalar o'rtasidagi ko'prik rolini qadrlash uchun juda muhimdir.

Kirish Rus tili chuqur tarixiy ildizlari va keng qo'llanilishi bilan rus madaniyati va o'ziga xosligining ajralmas jihatini ifodalaydi. Ushbu maqola rus tilining tarixiy rivojlanishining umumiy ko'rinishini taqdim etadi, uning lingvistik evolyutsiyasi, ta'siri va madaniy ahamiyatini yoritadi. Bundan tashqari, u rus tilining global kontekstdagi rolini o'rganadi, uning asosiy xalqaro til sifatidagi ahamiyatini va adabiyot, diplomatiya va madaniyatlararo muloqotga qo'shgan hissasini tahlil qiladi.

1. Rus tilining tarixiy rivojlanishi

1.1 Qadimgi Sharqiy slavyan

Rus tili o'zining kelib chiqishini 10-asrda slavyan migratsiyasi va qadimgi cherkov slavyan tilining ta'siri natijasida paydo bo'lgan Qadimgi Sharqiy slavyan tilidan oladi. Qadimgi Sharqiy slavyan tili Kiev Rusining tili bo'lib xizmat qilgan va rus tilining lingvistik rivojlanishiga asos solgan.

Rus tili, tarixiy o'rni va keng tarqalgan foydalanishiga ko'ra, Rus kulturasining va identitetining integral qismini tashkil etadi. Ushbu maqola Rus tilining tarixiy

rivojlanishini ko'rib chiqadi, uning tiliy evolyutsiyasini, ta'sir qilingan yo'nalishlarini va qadimgi Sharqiy Slavyan tilining unga olib kelgan ta'sirini o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, maqolada Qadimgi Sharqiy Slavyan tilining Rus tiliga o'tkazgan ta'sirining keng tarqalganligi ko'rsatiladi.

1.2 O'rta rus tili

O'rta asrlarda o'rta rus tili tilning alohida bosqichi sifatida paydo bo'ldi. O'rta rus tili mo'g'ullar istilosi va turkiy va boshqa slavyan bo'lmagan elementlarning qo'shilishi ta'sirida sezilarli grammatik va leksik o'zgarishlar bilan ajralib turardi. O'rta asrlarda o'rta Rus tili, tilning alohida bosqichi sifatida paydo bo'ldi. Ushbu davrda o'rta Rus tili, mo'g'ullar istilosi, turkiy va boshqa slavyan bo'lmagan elementlarning qo'shilishi ta'siri bilan sezilarli grammatik va leksik o'zgarishlar bilan ajralib turardi. Mo'g'ullar Istilosi va Turkiy Va Boshqa Slavyan Bo'lmagan Elementlarning Qo'shilishi O'rta Rus tilining rivojlanishi, 13-15 asrlarda Mo'g'ullar istilosining Rusiyani okkupatsiyasi va turkiy va boshqa slavyan bo'lmagan elementlarning qo'shilishi bilan ajralib turardi. Mo'g'ullar istilosi davrida Mo'g'ul imperiyasi Rusiyani okkupatsiya qilgan va bu jarayonda turkiy, mongol, turk, va boshqa non-Slavyan elementlar o'rta Rus tiliga ta'sir qildi. Grammatik Va Leksik O'zgarishlar O'rta Rus tilining grammatikasi va leksikasi ham shiddatli o'zgarishlarga uchradilar. Mo'g'ullar istilosining ta'siri bilan bir qator grammatik o'zgarishlar yuzaga keldi. Masalan, ism, fe'l, va gaplar uchun kasr va to'qlikning yo'qolishi, so'z birikmalarining yangi qurilishi kabi o'zgarishlar sodir bo'ldi. Leksikda ham Mo'g'ullar istilosining ta'siri sezilarli edi. So'zlarning ko'p qismi turkiy, mongol, turk, va boshqa non-Slavyan tillardan olindi. O'rta Rus Tilining Poydevori O'rta Rus tili, O'rta asrlarda Rusiyada ijtimoiy va siyosiy muhitning asosiy tilining bo'lishi bilan ajralib turardi. Ushbu davrda Rus tilini barcha ommalar o'rganishni va uning orqali xalq bilimini kengaytirishni maqsad qilganlar. O'rta Rus tili o'qituvchanlik, davlat hujjatlari, diniy matnlar, va adliya sohalarida keng tarqalganligi bilan ajralib turardi. O'rta Rus tilining bu bosqichi o'zida ajralib turishiga qaramay, u Rus tili tarixida muhim o'rni egallaydi. Ushbu davrda yuzaga kelgan o'zgarishlar, Rus tili rivojlanishida katta e'tkazib berdi va tilning kelajakdagi o'sishiga asos soladi.

1.3 Zamonaviy rus tili

Zamonaviy rus tili, biz bilganimizdek, 18-asrda shakllana boshladi. Tilni standartlashtirish rus tilini modernizatsiya qilish va soddallashtirish uchun til islohotlarini boshlagan Buyuk Pyotr davrida sodir bo'ldi. Bu islohotlar aholi o'rtasida muloqotni kuchaytirish, bilim va savodxonlikni oshirishga xizmat qildi. Zamonaviy Rus tili, 18-asr boshlarida shakllangan. Bu tilning standartlashtirish va modernizatsiyasi Buyuk Pyotr davri boyicha boshqarilgan islohotlar natijasida sodir bo'ldi. Bu islohotlar aholi o'rtasida muloqotni kuchaytirish, bilim va sanoat sohasini rivojlantirishga yordam berdi. Buyuk Pyotr I (1672-1725) Rusiyani modern davrlar sirtqi davriga olib kelgan va u til islohotlarini yo'qotmasdan davom ettirgan shaxslardan biri bo'ldi. U tilning sodallashtirilishi va standartlashtirilishi uchun bir qator qadam atti. Quyidagi til islohotlari Buyuk Pyotr davri davlat siyosati va rivojlanishining muhim qismlariga tegishli edi:

Yangi soat tizimi: Buyuk Pyotr, Rusiyada yangi soat tizimini qo'llab-quvvatlash uchun qonunlar chiqardi. Bu yangi tizim, Avropa standartlariga mos kelgan va o'rtacha vaqtni birgalikda belgilash uchun ishlatilardi. Bu, aholi o'rtasida ish va muloqotni kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

O'qitishning rivojlanishi: Buyuk Pyotr, rus tillarini o'qitishni va o'rganishni kuchaytirishga katta e'tibor berdi. U o'qitishning maqsadlarini o'rnatib, yangi maktablar ochdi va o'qitish usullarini tartibga soldi. Bu, aholi o'rtasida rus tilining o'rganilishi va uning bilim va sanoat sohasidagi rivojlanishiga xizmat qildi.

Til qoidalarining yaratilishi: Buyuk Pyotr, rus tilidagi to'g'ri nutqni ta'minlash uchun til qoidalarini yaratishga harakat qildi. Ushbu qoidalar katta asosiylikka ega bo'lgan tilni sodallashtirish va standartlashtirishga yordam berdi. Buyuk Pyotr, rus tilini rivojlantirish uchun yaqindan ham yuriq va ma'ruzalar bilan ishlagan.

Bu til islohotlari aholi o'rtasida kommunikatsiyani osonlashtirish, rus tilini rivojlantirish va uning rivojlanishiga xizmat qilish, shuningdek, bilim va san'at sohasida rivojlanishni oshirish maqsadida amalga oshirildi. Bu davrda sodir bo'lgan islohotlar, Zamonaviy Rus tilining asosiy yo'nalishlari va standartlarini belgiladi va Rus tilining kelajakdagi rivojlanishiga asos soladi.

2. Rus tilining jahondagi ahamiyati

2.1 Asosiy xalqaro til

Rus tili dunyodagi eng keng tarqalgan tillardan biri bo'lib, 260 milliondan ortiq kishi so'zlashadi. Rossiya, Belarus, Qozog'iston va Qirg'izistonda rasmiy til hisoblanadi. Bundan tashqari, rus tili Birlashgan Millatlar Tashkilotining rasmiy tillaridan biri sifatida tan olingan va Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi va Yevroosiyo Iqtisodiy Ittifoqi kabi xalqaro tashkilotlarda keng qo'llaniladi.

2.2 Diplomatik va madaniyatlararo muloqot

Rus tili xalqaro diplomatiya va madaniyatlararo muloqot uchun hal qiluvchi vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu rus tilida so'zlashuvchi mamlakatlar o'rtasida samarali muloqotni ta'minlaydi va global hamjamiyat bilan muloqot, hamkorlik va madaniy almashinuv vositalarini ta'minlaydi. Rus tilini bilish Rossiya va boshqa rusiyzabon mintaqalarda turli xil ta'lim, kasbiy va madaniy imkoniyatlarga eshiklarni ochadi.

Xulosa

Rus tilining tarixiy rivojlanishi uning muhim madaniy va lingvistik kuch sifatida evolyutsiyasini ta'kidlaydi. Qadimgi Sharqiy slavyan tilidagi ildizlaridan tortib to zamonaviy shakligacha rus tili rus o'ziga xosligini, adabiyoti va san'atini shakllantirgan. Bundan tashqari, asosiy xalqaro til sifatida u global muloqot, diplomatiya va madaniy almashinuvni osonlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Rus tilining tarixiy yo'nalishi va global ahamiyatini qadrlash madaniyatlararo o'zaro tushunishni rivojlantirish, madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish va dunyomizning rang-barang til merosini qamrab olish uchun juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ikromov, M. X. O., & Qizi, Z. M. (2022). MARKAZIY OSIYODA GRAFIKANING RIVOJLANISHIGA HISSA QO'SHGAN BUYUK OLIMLAR. *Central Asian Academic Journal of Scientific Research*, 2(5), 627-630.
2. Makhmudovich, G. K., & Hakimjon o'g, I. M. A. (2022). DEVELOPMENT OF CHILDREN'S ARTISTIC AND CREATIVE ABILITIES IN THE PROCESS OF TEACHING UZBEK FOLK APPLIED DECORATIVE ARTS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(5), 957-963.
3. MUBINAKHON, I., & ANASKHON, I. M. The Importance of Using the Ict to Increase the Efficiency of Education. *JournalNX*, 7(1), 106-108.
4. Хонбобоев, X. O., Икромова, M. X., & Икромов, M. A. X. (2016). Та'limda axborot texnologiyalarni qollashning oziga xos xususiyatlari. *Молодой ученый*, (3-1), 21-22.
5. Sarvinozxon, Sattorova, and Manobova Dilafruzxon. "Tasviriy san'at texnologiyasi va nusxa ko'chirish fanida ishlatiladigan materiallar." *Science Promotion* 3.1 (2023): 132-135.
6. Sarvinozxon, Sattorova. "QO'QON NAQQOSHLIK USLUBINING O'ZIGA XOSLIGI." *World scientific research journal* 17.1 (2023): 19-24.
7. Sarvinozkhan, Sattorova. "TYPES AND DEVELOPMENT OF APPLIED ARTS IN UZBEKISTAN." *Open Access Repository* 8.11 (2022): 108-111.
8. Sarvinozkhan, Sattorova. "HISTORY OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF APPLIED ART." *Open Access Repository* 9.11 (2022): 84-87.
9. Dilobarxon, Sodiqjonova, and Sattorova Sarvinozxon. "Guash bo 'yoqlari bilan ishlash, amaliy mashg 'ulotlar bajarishda guashning ahamiyati va rang texnologiyasi." *Science Promotion* 3.1 (2023): 155-158.